

NVEs behandling av kommuneplaner

NVE er en viktig medvirker og høringspart i kommunal planlegging. NVE skal bidra til at hensynet til energianlegg, vassdragsvern, flerbruksverdier og sikkerhet langs vassdrag blir innarbeidet i planene, og skal alltid ha kommuneplanen på høring. Reguleringsplaner og dispensasjonssaker skal sendes til NVE på høring dersom de angår vassdrag eller energianlegg. Dersom en plan er i strid med nasjonale mål, rammer og retningslinjer for NVEs forvaltningsområder, kan NVE fremme innsigelse til planen.

Vassdragenes flerbruksverdi

En bevisst holdning til vassdragene bør gjenspeile seg i kommuneplanen. Vassdragenes flerbruksverdi bør omtales, blant annet vassdragenes verdi som landskapselement og ressurs for rekreasjon/friluftsliv, biologisk mangfold, vannforsyning, energiproduksjon og annen næringsutvikling.

Kommunen kan avsette vann og elver til særskilt bruk eller vern, jf. plan- og bygningsloven (pbl.) § 20-4 nr. 5. Dette gir kommunen mulighet til å for eksempel beskytte hele eller deler av et vassdrag mot masseuttak, utfyllinger og annen bygge- og annen anleggsvirksomhet. Brukscategoriene ferdsel, fiske-, natur- og friluftsområde kan benyttes enkeltvis, eller i kombinasjon med hverandre.

I følge vannressursloven § 11 skal det opprettholdes et naturlig vegetasjonsbelte som motvirker avrenning og gir levested for planter og dyr langs bredden av vassdrag. Bredden bør være angitt i arealplanens retningslinjer, og ved utarbeidelse av reguleringsplan skal den merkes av på plankartet.

Kommunen kan fastsette at det for bestemte tiltak må utarbeides reguleringsplan eller bebyggelsesplan når tiltaket er planlagt nærmere vassdraget enn 100 meter, jf. pbl. § 20-4 annet ledd, bokstav a. Dette sikrer kommunen god styring med utbygging nær vassdrag, og er et virkemiddel for å beskytte kantsonen mot utbygging/ inngrep. Kommunen kan fastsette kortere avstand, eventuelt differensiere avstanden for ulike elver/ elvestrekninger.

Atnabrufoss sagbruk, Atnaelva, Hedmark. Atnaelva er et vernet vassdrag. Sagbruket er et restaurert kulturminne. Foto: Arne Trond Hamarsland

Kommunen kan også fastsette at det for områder inntil 100 meter fra vassdrag skal være forbudt å sette i verk bestemte bygge- og anleggstiltak, jf. pbl. § 20-4 annet ledd, bokstav f.

Verna vassdrag

Verneplanene for vassdrag er viktige redskap for bevaring av vassdragsmiljø og natur i Norge. Stortinget har gjentatte ganger presisert at ansvarlige forvaltningsmyndigheter må forhindre inngrep som reduserer verneverdiene som lå til grunn for Stortingets vernevedtak. Rikspolitiske retningslinjer (RPR) for verna vassdrag av 10. november 1994 skal legges til grunn i planarbeidet.

Kommunen må legge opp til en arealbruk som ikke forringer verneverdiene. Det må derfor legges til grunn en strengere forvaltningspraksis i verna vassdrag enn i vassdrag for øvrig.

I planens tekstdel bør det gå fram hvordan de rikspolitiske retningslinjene er fulgt opp i planen. Retningslinjenes virkeområde omfatter hovedelv, sideelver, større bekker, sjøer og tjern og et område på inntil 100 meters bredde på sidene av disse. De kan også gjelde for andre deler av nedbørsfeltet som det er faglig dokumentert har betydning for vassdragets verneverdi.

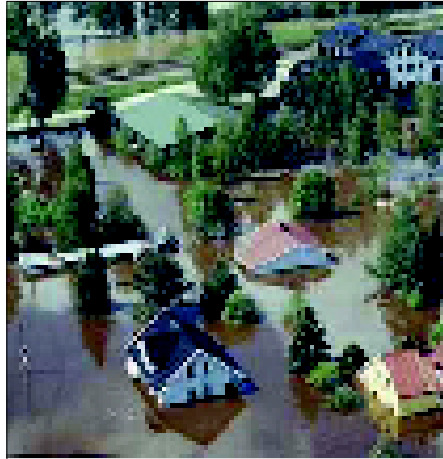
Direktoratet for naturforvaltning og NVE har gjennomført et prosjekt for å synliggjøre verneverdiene i verna vassdrag. Resultatet av prosjektet er publisert i rapporter og på NVEs nettsider: www.nve.no

NVE anbefaler at RPR for verna vassdrag konkretiseres i planen etter prinsippene om differensiert forvaltning av verna vassdrag, jf. "Forvaltning av vernede vassdrag" (NVE/DN, 1995), som tidligere er sendt kommunene. Slik differensiering gir et godt grunnlag for arealdisponering i tråd med verneverdiene.

Plan- og bygningsloven §§ 20-4 nr. 4 (båndlegging) og nr. 5 (særskilt bruk eller vern av sjø og vassdrag), med utfyllende bestemmelser etter § 20-4 andre ledd, bokstav a og f, er egnet til å følge opp formå-

let med verna vassdrag.

Vassdragsvernet bør gjøres synlig ved å merke av nedbørsfeltgrenser på plankartet med heltrukken blå strek med hakervendt inn i nedbørsfeltet. Har planen egnet målestokk, bør et belte på inntil 100 meters bredde langs vassdraget merkes av i planen (virkeområdet for RPR).

Fra Flisa, Åsnes kommune, under flommen i Glomma, 1995. Foto: Hallvard Berg

Flom og fare

Flom, erosjon og skred langs vassdrag er naturlige prosesser, og en del av det naturlige vassdragsmiljøet. Planlegging og utbygging langs vassdrag må ta hensyn til fare for skader som følge av disse prosessene. Primært bør elvene få tilstrekkelig rom for sin naturlige utvikling ved at det ikke blir bygget i områder som kan bli utsatt for fare.

Kommunen har en selvstendig undersøkelsesplikt og ansvar for at faremomenter er vurdert og tatt hensyn til. Dette gjelder både ved utarbeiding av arealplaner og ved vurdering av dele- og byggetillatelse, jf. pbl. § 68. Er det grunn til å tro at et område kan være utsatt for en naturbettinget fare, må kommunen sørge for å hente inn tilstrekkelig informasjon om faren før planen blir vedtatt eller byggetillatelse blir gitt. Dersom det oppstår skader som følge av en mangelfull planprosess, vil kommunen kunne få økonomisk ansvar for skadene. I den senere tid har det vært flere tilfeller der forsikringsselskaper fremmer krav hos kommuner etter flomskader. Argumentet er

ofte at flomskadene skyldes forhold som kommunene burde ha undersøkt eller kjent til.

Risiko for flomfare, erosjon, masseavlagring, isgang, ras med mer må vurderes i planlagte utbyggingsområder langs vassdrag. Selv om kommunen kommer fram til at det ikke foreligger fare for flom eller annet, må det angis i tekstdelen at slike farer er vurdert.

Industri og virksomheter med eksplosjonsfare skal ikke ligge i fareområder. Dette gjelder også områder med uakseptabel stor fare for flom.

Områder som er særlig utsatt for flom, ras, skred og lignende, bør båndlegges med tanke på senere regulering til fareområder, jf. pbl. § 20-4 punkt 4.

Det kan knyttes bestemmelse til fareutsatte byggeområder om at faregraden må kartlegges nærmere ved utarbeidelse av reguleringsplan, jf. pbl. § 20-4 annet ledd, bokstav b, siste punktum. Det kan også stilles krav om nærmere kartlegging av faregraden før nye bygge-/delings-tillatelse blir gitt i områder som allerede er bygget ut. Flomutsatte områder kan legges ut som landbruks-, natur- og fri-luftsområder med bestemmelser om forbud mot bygge- og anleggstiltak, jf. pbl. § 20-4 annet ledd, bokstav f, eventuelt uten særskilte bestemmelser. Fareutsatte områder kan også markeres på plankartet som en veiledende opplysning uten rettsvirkning. Også mindre vassdrag kan bli flomstore og forårsake skade i forbindelse med stor nedbør, for eksempel ved at vannet tar nytt leie i forbindelse med ras.

Hvilke nivåer som skal legges til grunn for flomhøyder, vil blant annet avhenge av hvilken arealbruk som planlegges og sannsynligheten for tap av menneskeliv. NVE viser her til "Retningslinjer for arealbruk og sikring i flomutsatte områder" (nr. 1/99) med kriterier for differensiering av sikkerhetsnivå (se tabell 3-1 på side 21). Dersom kommunen finner at risikoen ikke er akseptabel i forhold til den utnyttelse som planlegges, kan den:

- Endre planlagt arealbruk,

Rissaraset. Raset hadde et omfang på 1,5 km i lengderetningen. Foto: Aftenposten

- Beholde planlagt arealbruk, men fastsette byggegrense i terreng høyde (angi kote) som ivaretar hensyn til for eksempel flom (jf. pbl. § 20-4 annet ledd, bokstav b, siste punktum),
- Fastsette spesielle krav til bygningsteknisk utforming/utnyttelse (for eksempel at hus ikke kan ha kjeller, eventuelt en kjeller som tåler å settes under vann).

Flomsonekart

NVE er i ferd med å utarbeide flomsonekart (kart over utbredelsen til ulike beregnende flomstørrelser) for prioriterte strekninger langs utvalgte vassdrag. Slike kart kan også utarbeides for andre strekninger ved behov. Kostnader forbundet med dette må i så fall dekkes av kommunen.

Kvikkleire

Ulike typer skred kan ramme bebyggelse og infrastruktur langs vassdrag. Særlig alvorlig er kvikkleireskred, fordi de kan utløses uten forvarsel og berøre store områder. Statens kartverk har tidligere gitt ut faresonekart som viser skredfarlige områder med kvikkleire i Trøndelag og i Sør-Norge. Med bistand fra Norges geotekniske institutt er NVE i ferd med å dele inn fareområdene etter faregrad (sannsynlighet for skred), konsekvens og risiko (produktet av sannsynlighet og konsekvens). Dette arbeidet vil også bli videreført i Nord-Norge. Denne risiko-klassifiseringen vil gi kommunene et langt bedre grunnlag for å vurdere skredrisiko i kommuneplanleggingen. Dataene vil bli sendt kommunene så snart de er klare og samles i en nasjonal skredatabase som Norges geologiske undersøkelser er i ferd med å utvikle. Skred databasen vil bli knyttet til Arealis.

Avrenning

Omdisponering av arealer påvirker avrenningen til vassdragene. Økende andel tette flater (tak, asfalterte flater etc.) kan føre til en sterk økning av vannføringen i nedenforliggende vassdrag. Dette kan igjen føre til flomskader, økt erosjon og ras. I forbindelse med arealplanlegging som kan påvirke vassdragene må det derfor stilles vilkår om at avrenningen fra planområdet til vassdrag ikke skal økes.

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) er et direktorat under Olje- og energidepartementet med ansvar for å forvalte landets vann- og energiressurser.

NVE skal sikre en helhetlig og miljøvennlig forvaltning av vassdragene, fremme en effektiv kraftomsetning og kostnadseffektive energisystemer og bidra til en effektiv energibruk.

NVE har en sentral rolle i beredskapen mot flom og vassdragsulykker og leder den nasjonale kraftforsyningsberedskapen.

NVE er engasjert i FoU og internasjonalt samarbeid innen sine fagområder. NVE er nasjonal faginstusjon for hydrologi.

Informasjon fra Norges vassdrags- og energidirektorat

Fakta-ark nr. 4 2002

Samlet plan for vassdrag

Gjennom Samlet plan for vassdrag (St.meld. nr. 60 1991-92) har Stortinget pekt ut en del vassdrags- og kraftutbyggingsprosjekter som kan konsesjonsbehandles. Disse er delt i kategori I og kategori II. Prosjektene i kategori I skal konsesjonsbehandles før prosjekter i kategori II. Kommunen har ikke anledning til å planlegge arealbruk som kommer i konflikt med disse planene. Samlet planprosjekter bør nevnes i planens tekstdel, med de begrensninger prosjektet legger for arealbruken i området.

Damsikkerhet

Dersom det blir planlagt bebyggelse nedenfor en dam eller langs rørgater, må planutkastet sendes på høring til dameieren. Slik utbygging kan kreve oppjustering av sikkerhetsklassen for dam eller rørgate.

Energianlegg

Eksisterende og planlagte kraftledninger og andre energianlegg må innarbeides i planer etter plan- og bygningsloven. I planleggingen bør det forutsettes at arealene skal benyttes til energiformål også i framtiden.

Større, nye energianlegg vil være gjestand for konsesjonsbehandling. Når kommunen får meldinger eller søknader om nye energianlegg på høring fra NVE, må en avgjøre hvilken planavklaring som ønskes i tillegg til konsesjonsbehandling.

Overføringsledninger for kraft med spenning over 22 kV skal merkes av på plankartet som "Viktige ledd i kommunikasjonssystemet", jf. pbl. § 20-4 første ledd, nr. 6. Kraftledninger med lavere spenning kan avmerkes om kommunen finner det hensiktsmessig. Dette vil blant annet avhenge av kartmålestokk. Spenningsstyrken

skal av sikkerhetsmessige- og beredskapsmessige hensyn ikke gå fram av planen. Eksempel på hvordan kraftledningstraséer kan avmerkes finnes i Miljøverndepartementets veileder T-1225 s. 56. NVE forutsetter at byggegrenser mot kraftoverføringsledninger overholdes i henhold til krav i forskrifter fra Direktoratet for brann- og elsikkerhet.

Båndlegging, pbl. § 20-4 nr. 4, kan brukes for områder som er sikret, eller skal sikres, til bruk for kraft- og energiverk eller overføringslinjer. Båndlegging utløser krav om reguleringsplan. Byggeområde, pbl. 20-4 nr. 1, kan også brukes for områder til energiformål, eksempelvis for kraftverk.

Vi ber om at forslag til nye arealplaner sendes på høring til lokale energiverk og andre med energianlegg i planområdet. Hvis kommunale planer er i strid med energiinteressene, eller forhindrer planlagte energianlegg, kan NVE reise innsigelse til planene.

Energiplanlegging

Energi bør være et tema i arealplanleggingen. Kommunen bør få klarlagt alternative energiløsninger som over tid kan bidra til å redusere energiforbruket og energikostnadene. Kommuneplanleggingen bør omfatte en vurdering av muligheter for bruk av blant annet vannbåren varme, spillvarme, bioenergi og varmepumper. Energivurderinger bør gjøres i samarbeid med energiverkene som har områdekonsesjon. NVE har utarbeidet veilederen "Energi i kommunene" (nr. 2/00). Veilederen har som formål å hjelpe kommunene i gang med å legge til rette for miljøvennlige og kostnadseffektive energiløsninger lokalt. Den kan fås ved henvendelse til NVE. Veilederen ligger også på inter-

Fakta

Norges vassdrags- og energidirektorat

Hovedkontor

Middelthunsgt. 29 Postboks 5091
Majorstua 0301 Oslo
Telefon: 22 95 95 95
Telefaks: 22 95 90 00
Internettadresse: www.nve.no

Region Midt-Norge (RM)

Trekanten, Vestre Rosten 81,
7075 Tiller
Telefon: 72 89 65 50
Telefaks: 72 89 65 51
E-postadresse: rm@nve.no

Region Nord (RN)

Kongensgate 14-18
Postboks 394, 8505 Narvik
Telefon: 76 92 33 50
Telefaks: 76 92 33 51
E-postadresse: rn@nve.no

Region Sør (RS)

Anton Jenssens gate 5
Postboks 2124, 3103 Tønsberg
Telefon: 33 37 23 00
Telefaks: 33 37 23 05
E-postadresse: rs@nve.no

Region Vest (RV)

Naustdalsvn. 1b
Postboks 53, 6801 Førde
Telefon: 57 83 36 50
Telefaks: 57 83 36 51
E-post: rv@nve.no

Region Øst (RØ)

Vangsvæien 73
Postboks 4223, 2307 Hamar
Telefon: 62 53 63 50
Telefaks: 62 53 63 51
E-postadresse: ro@nve.no

Ansvarlig: Informasjonsdirektør
Sverre Sivertsen
Fagansvarlig: Håkon Dreyer Sæter

nett under: www.enoknorge.no
Mer inngående informasjon om NVEs plandeltakelse fås i: "Arealplanlegging i tilknytning til vassdrag og energianlegg" (NVE, 1999). Veilederen er sendt kommunene, og finnes også under publikasjoner på NVEs internettside: www.nve.no. Sjekklisten bakerst i veilederen er et godt hjelpemiddel ved utarbeiding av planer.